

Przemysław Gartkiewicz, Jarosław Widawski

Odkrycie pozostałości zamku biskupów kamieńskich w Karlinie

Ochrona Zabytków 17/4 (67), 39-42

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nośność przekroju filara liczy się wg wzoru:⁵

$$N_1 = \frac{R^N F \gamma \varphi'}{1 + \frac{e_{gr}}{h-y}}$$

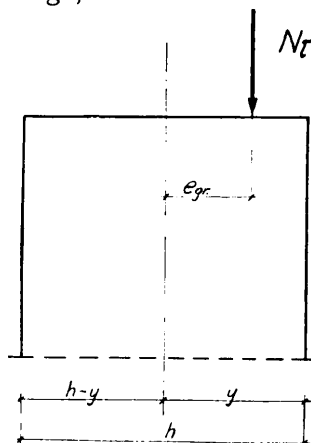
gdzie R^N — normowa wytrzymałość muru na ściskanie,

F — powierzchnia przekroju filara,

φ' — współczynnik zmniejszający przy wyobczeniach ze względu na możliwość rozwarcia spoin w strefie rozciąganej,

h — sprawdzona wysokość przekroju,

y — odległość od osi do włókna najbardziej ściskanego,



$$\gamma = 2 \left(1 - \frac{e_{gr}}{y} \right),$$

Siłę poziomą S w ścieniu liczy się wg wzoru:

a)
$$S_1 = \frac{N_1 \cdot e_{gr}}{H},$$

gdzie H — wysokość słupa (od posadzki do wezgiłowia łuku)

oraz wg wzoru:

b)
$$S_2 = \frac{g l^2}{8 f},$$

gdzie: g — obciążenie łuku,

l — rozpiętość łuku,

f — strzałka łuku.

Sumaryczna siła w ścieniu wynosi

$$S = S_1 + S_2.$$

B. Ściany zabezpieczające ściany nośne wymiaruje się z warunku wytrzymałości ścian murowanych na ścinanie.⁶

$$Z = 0,25 \frac{\tau}{\alpha} l \cdot g,$$

gdzie: τ — wytrzymałość obliczeniowa muru na ścinanie,

α — współczynnik osłabienia ściany otworami okiennymi i drzwiowymi,

l — długość wzmacnianego muru,

g — grubość ściany.

Współczynnik osłabienia dla obiektów zabytkowych waha się w granicach 2,0—3,0.

mgr inż. Stanisław Zawada
st. asyst. Katedry Bud. Stalowego.
Politechniki Śląskiej

⁵ Tamże.

⁶ W. Wachniewski, *Zabezpieczanie istniejących budynków murowanych na terenach odbudowy górniczej*, „Inżynieria i Budownictwo”, XI (1954), nr 11, s. 328.

LE PROBLÈME DU RENFORCEMENT DES MURS ET VOÛTES CREVASSÉS DANS LES MONUMENTS HISTORIQUES

L'article relationne les méthodes de renforcement des murs et voûtes crevassées, employées par rapport aux monuments historiques des voïevodies de Opole et Katowice. On y parle des causes de la formation des fissures et l'on présente des méthodes de construction

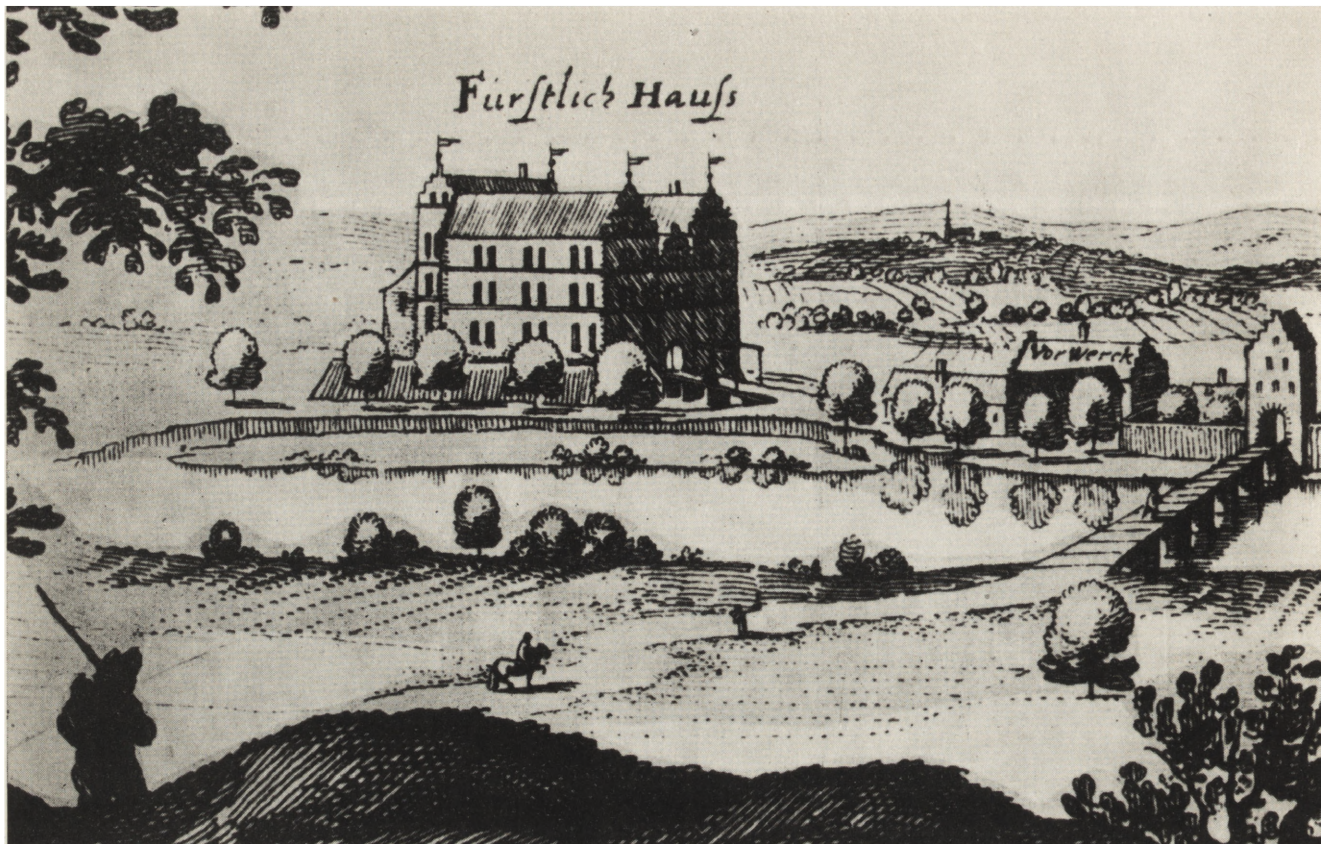
ayant pour but le renforcement des murs et voûtes. On indique également des formules pratiques pour le mesurage des étriers qui renforcent les murs portants des monuments historiques contre le mouvement horizontal du sol.

PRZEMYSŁAW GARTKIEWICZ
JAROSŁAW WIDAWSKI

ODKRYCIE POZOSTAŁOŚCI ZAMKU BISKUPÓW KAMIEŃSKICH W KARLINIE

W roku 1959, w trakcie prac nad zabytkowymi założeniami miejskimi na terenie województwa koszalińskiego, prowadzonych przez autorów na zlecenie Wojewódzkiego Konserwa-

tora Zabytków w Koszalinie mgr. inż. arch. Feliksa Ptaszyńskiego, natrafiono w Karlinie (niem. Koerlin) na fragment założenia obronnego, zidentyfikowanego następnie jako pozosta-



1. Zamek biskupi w Karlinie według stanu z około połowy XVII wieku. Fragment panoramy miasta zamieszczonej w topografii M. Meriana

1. Château épiscopal de Karlino, selon son état au milieu du XVII-ème siècle. Fragment du panorama de la ville inséré dans la topographie de M. Merian

łość średniowiecznej rezydencji biskupów kamieńskich.¹ Do tego momentu zamek karliński mimo, że częściowo zachowany i wzmiankowany w źródłach i literaturze, znany był jedynie z opisów historycznych oraz ikonografii, bowiem badacze niemieccy tak z XIX wieku, jak i współcześni — opierając się zapewne w wyniku nieznamośności terenu na fałszywych informacjach — określili go terminem „geschwundene Burg“, zaliczając do grupy obiektów od dawna zniszczonych, po których zaginął wszelki ślad.² Brak zainteresowania Karlinem staje się niezrozumiałą zwłaszcza w zestawieniu ze sztylem Meriana (il. 1) przekazującym wygląd zamku w okresie szczytowego rozwoju jego

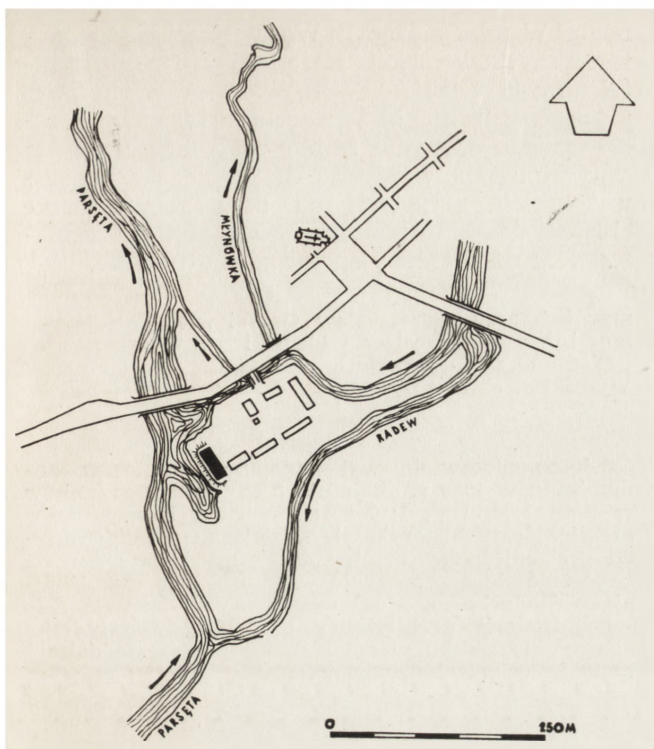
form architektonicznych, zapewne w niedługim czasie po generalnej przebudowie renesansowej, stawiającej rezydencję biskupią w rzędzie czołowych założeń tego typu na Pomorzu. W tej sytuacji odkrycie częściowo zachowanego średniowiecznego skrzydła, stanowiącego przypuszczalnie najwcześniejszą partię zespołu obronnego, nabiera szczególnej wartości, otwierając równocześnie szerokie możliwości przeprowadzenia pełnego programu badań celem ustalenia historii budowy obiektu oraz jego faz rozwojowych.

Zamek położony jest w widłach rzek Parsęty i Radwi na niewielkim wysuniętym na południe, nizinnym półwyspie, oddzielonym od pla-

¹ Przemysław Gartkiewicz, Jarosław Widawski, *Karlino pow. Białogard. Studium układu i zabudowy zabytkowej*, 1959, mps opracowany na zlecenie Woj. Kons. Zabytków w Koszalinie.

² Krótki opis zamku na podstawie przekazów ikonograficznych podaje: Ludwig Boettger, *Die Bau- und Kunstdenkmäler des Regierungs-Bezirks Köslin*, zes. I, *Die Kreise Köslin und Colberg-Koerlin*, Szczecin 1890, także: Erich Keyser, *Deutsche*

Städtebuch, cz. I, *Nordostdeutschland*, Stuttgart 1939. Natomiast Georg Dehio, *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler*, cz. II, *Nordostdeutschland*, Berlin 1922, całkowicie pomija w wykazie zabytków istnienie zamku. Najnowsza czterotomowa publikacja Kurta Tillmana, *Lexikon der Deutschen Burgen und Schlösser*, Stuttgart 1958/61, określa Karlino jako obiekt nieistniejący (s. 525, tom I), nie podając nawet jego lokalizacji w atlasie rozmieszczenia zamków i pałaców (tom IV).



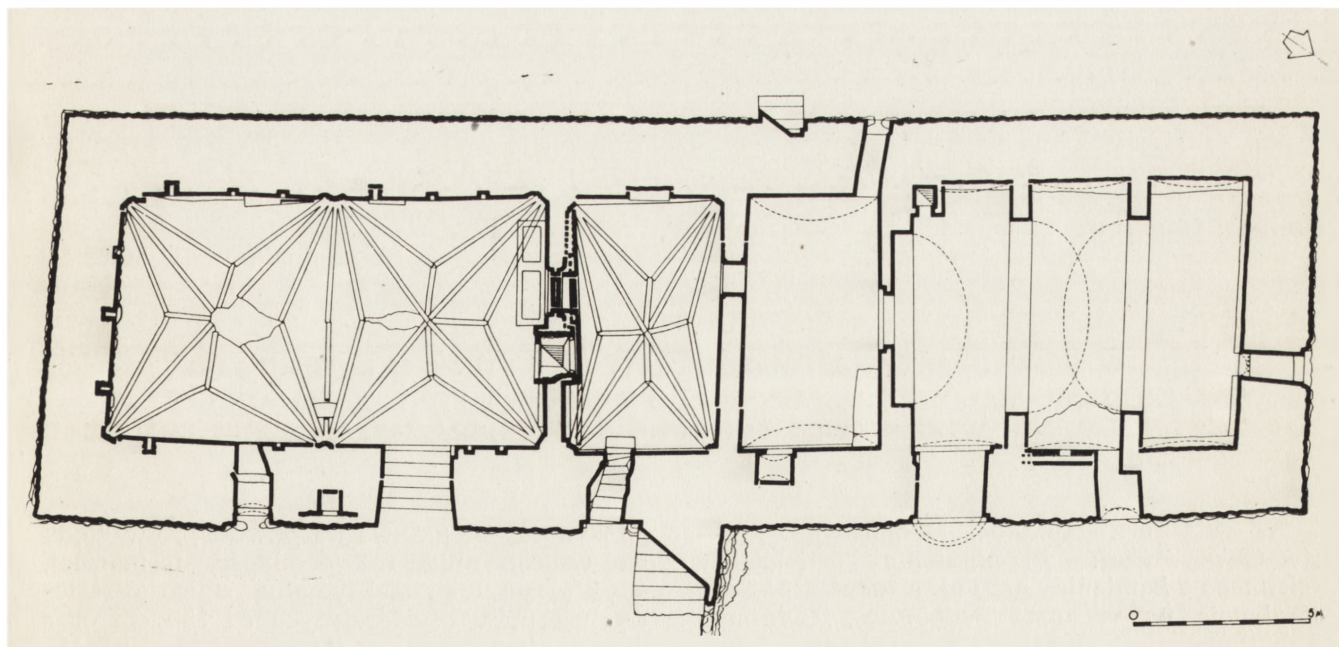
2. Szkic sytuacyjny zamku w Karlinie. Zachowane skrzydło oznaczono kolorem czarnym (opracowanie autorów, rys. E. Otowska)

2. Plan de situation du château de Karlino. L'aile conservée marquée en couleur noire. Elaboré par les auteurs. Dessin de E. Otowska

teau miejskiego rzeczką Pokrzywnicą-Młynówką — dopływem Parsety — i kanałem młyńskim, zamykającym pełny obwód wodny otaczający tereny dawnej rezydencji biskupiej (il. 2).

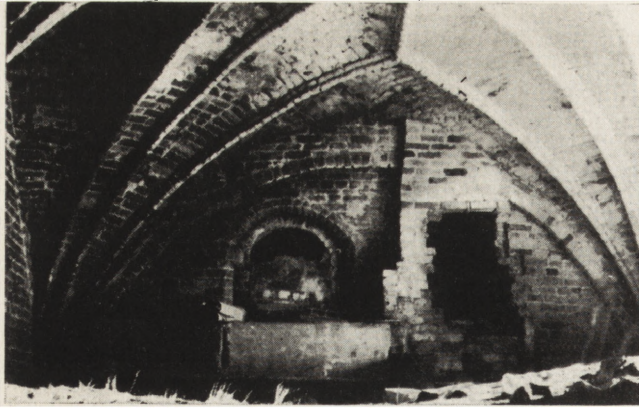
Zachowana dolna kondygnacja skrzydła głównego, wzniesionego na planie wydłużonego prostokąta, częściowo zagłębiona w wyniku podniesienia się terenu, nadbudowana została w XIX—XX wieku z przeznaczeniem na budynek gospodarczy. Mury pierwotne, wzniesiono w partiach zewnętrznych z nieobrobionych głazów granitowych, układanych z warstwami wyrównawczymi, natomiast wewnątrz łącznie ze sklepieniami wykonano w cegle. W części południowej, nie zmienionej późniejszymi przebudowaniami, przetrwały dwie gotyckie sale z pełnym wyposażeniem architektonicznym, złożonym z fazowanych portali, dwustronnego kominka i gwiaździstych sklepień żebrowych (il., il. 3 i 4). Obserwacja lica murów wykazała istnienie co najmniej dwóch faz budowlanych średniowiecznych oraz szeregu dalszych, nowożytnych.

Wartość obiektu, podniesiona wyjątkowym charakterem niektórych elementów, a zarazem poważne zagrożenie cennych relikwów, wynikające z niewłaściwego użytkowania i braku zabezpieczenia, przesądziły o podjęciu akcji konserwatorskiej, zapoczątkowanej wykonaniem pełnej inwentaryzacji oraz studium historycz-



3. Rzut poziomy zachowanego skrzydła średniowiecznego zamku w Karlinie (wg inwentaryzacji z 1959 r. rys. E. Otowska)

3. Plan de l'aile conservée du château médiéval de Karlino d'après l'inventaire de 1959. Dessin de E. Otowska



4. Fragment wnętrza wielkiej sali gotyckiej zamku w Karlinie, na drugim planie widoczny portal do drugiego pomieszczenia i kominek (Fot. P. Gartkiewicz 1959)

4. Fragment de l'architecture intérieure de la grande salle gothique du château de Karlino. Au second plan: le portail qui s'ouvre sur la salle suivante et la cheminée. Photo de P. Gartkiewicz

nego.³ W roku bieżącym Wojewódzki Konserwator Zabytków zlecił Katedrze Historii Architektury i Sztuki Politechniki Warszawskiej przeprowadzenie badań architektonicznych zachowanego skrzydła zamkowego, które między innymi ustala wytyczne dla zabiegów konserwatorskich, mających na celu przywrócenie obiektu do stanu pełnej używalności z przeznaczeniem na potrzeby społeczno-kulturalne.

mgr inż. arch. Przemysław Gartkiewicz
mgr inż. arch. Jarosław Widawski
Politechnika Warszawska
Wydział Architektury

³ Inwentaryzacja wykonana przez autorów komunikatu w 1959 r. obejmuje pełny zakres rysunków w skali 1:50, 1:20, 1:10 i 1:1. W ramach współpracy architektów z historykami, w związku z planowanymi pracami badawczymi, autorzy uważali za słuszne zwrócić się z propozycją współpracy do mgr Zbigniewa Radackiego, który opracował na zlecenie Katedry Historii Architektury i Sztuki PW studium historyczne zamku w roku 1963 i podjął się dalszej współpracy w tej dziedzinie.

LA DÉCOUVERTE DES RELIQUES DU CHÂTEAU DES ÉVÊQUES DE KAMIEN, À KARLINO

En 1959, pendant des fouilles effectuées sur le territoire de la voïevodie de Koszalin, on a découvert à Karlino les reliques d'un château médiéval appartenant aux évêques de Kamień, considéré par la science allemande comme disparu depuis longtemps.

La partie conservée se compose de l'étage inférieur d'une aile du château, où se trouvent deux salles gothiques avec portails, cheminées et voûte d'arête, conservés.

Le conservateur des monuments historiques de la voïevodie, appréciant à leur juste valeur les vestiges précités a chargé la Faculté de l'Histoire d'Architecture et d'Art de l'Ecole Polytechnique à Varsovie, d'effectuer des recherches architectoniques ayant pour but d'élaborer des méthodes de travaux de conservation à base d'une documentation scientifique.

BOHDAN MARCONI

W SPRAWIE ARTYKUŁU MAŁGORZATY SCHUSTER-GAWŁOWSKIEJ „PRZENIESIENIE MALOWIDŁA ŚCIENNEGO Z KAMIENICY PRZY UL. KANONICZEJ 23 W KRAKOWIE NA RUCHOME PODOBRZIE”

W związku z artykułem Małgorzaty Schuster-Gawłowskiej: *Przeniesienie malowidła ściennego z kamienicy przy ul. Kanoniczej 23 w Krakowie na ruchome podobrazie*, „Ochrona Zabytków” XVI (1963), nr 3, s. 44—49, nasuwają się liczne uwagi.

Pomysł przeniesienia i sposób zmontowania na dawnym miejscu pozwalający na odcięcie dopływu wilgoci jest słuszny. Zbrojenie nowe-

go podłoża, nie nasuwa wątpliwości, ze względu na współczynnik rozszerzalności termicznej, gdyż przyjmując maksymalną długość stalowych drutów ocynkowanych ca 150 cm oraz różnice temperatury od -20°C do $+20^{\circ}\text{C}$, zmiany długości stali wyniosą zaledwie 0,6 mm.

Poważne zastrzeżenia budzą m. in. środki i metody stosowane do zabezpieczenia powierzchni malowidła, a głównie do odczyszczania-